

SUN'IY INTELLEKT VA INSON TAFAKKURI

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti

Jörayeva Sevinch Ibragim qizi

sjorayeva020@gmail.com

Xurramova Nafisa Örol qizi

nafisaxurramova788@gmail.com

Ilmiy rahbar: Norbötayev Islom

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada sun'iy intellekt va inson tafakkuri o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik, ularning farqli va o'xshash jihatlari falsafiy yondashuv asosida tahlil qilingan. Maqolada sun'iy intellektning zamonaviy jamiyatdagi o'rni, uning imkoniyatlari va cheklovlari hamda inson tafakkurining murakkab tuzilishi yoritilgan. Tadqiqot natijalariga ko'ra, sun'iy intellekt inson faoliyatini yengillashtiruvchi muhim vosita bo'lsa-da, inson tafakkurini to'liq almashtira olmaydi. Insonning hissiyot, ijodkorlik va mustaqil fikrlash qobiliyati sun'iy intellektdan ustun ekani asoslab berilgan.

KALIT SÖZLAR

Sun'iy intellekt, inson tafakkuri, falsafa, ong, algoritm, texnologiya, ijodkorlik, raqamli jamiyat, avtomatlashtirish.

KIRISH

Hozirgi zamon insoniyat tarixida texnologiyalar eng tez rivojlanayotgan davr hisoblanadi. Ayniqsa, raqamli texnologiyalar va sun'iy intellektning paydo bo'lishi

jamiyat hayotini tubdan o'zgartirib yubormoqda. Bugungi kunda sun'iy intellekt nafaqat sanoat yoki texnika sohalarida, balki ta'lim, tibbiyot, iqtisodiyot, transport va hatto ijodiy faoliyatda ham keng qo'llanilmoqda. Bu holat inson hayotini yengillashtirish bilan birga, yangi falsafiy savollarni ham yuzaga keltirmoqda. Eng muhim savollardan biri esa inson tafakkuri va sun'iy intellekt o'rtasidagi munosabat masalasidir.

Inson tafakkuri murakkab va ko'p qirrali jarayon bo'lib, u faqat ma'lumotlarni qayta ishlash emas, balki his qilish, tasavvur qilish, tahlil etish va ijod qilish qobiliyatlarini ham o'z ichiga oladi. Inson ongining eng muhim jihatlaridan biri bu mustaqil fikrlash va axloqiy qaror qabul qilishdir. Shu sababli inson tafakkuri nafaqat biologik jarayon, balki ma'naviy va falsafiy hodisa sifatida ham qaraladi. Har bir inson o'z tajribasi, dunyoqarashi va hissiyotlari asosida fikr yuritadi, bu esa uning qarorlariga bevosita ta'sir qiladi.

Sun'iy intellekt esa inson tomonidan yaratilgan dasturiy tizim bo'lib, u katta hajmdagi ma'lumotlarni tez qayta ishlash va tahlil qilishga mo'ljallangan. U ma'lum algoritmlar asosida ishlaydi va oldindan belgilangan vazifalarni bajaradi. So'nggi yillarda sun'iy intellekt tizimlari ancha rivojlanib, inson ovozini tanish, matn yozish, tasvir yaratish va murakkab hisob-kitoblarni bajarish kabi imkoniyatlarga ega bo'ldi. Biroq shunga qaramay, u insondagi hissiyot, ong va ma'naviy qadriyatlarni to'liq anglay olmaydi.

Bugungi kunda olimlar va faylasuflar orasida sun'iy intellektning kelajagi haqida turli fikrlar mavjud. Ba'zilar uni insoniyat taraqqiyotining yangi bosqichi deb hisoblasalar, boshqalar esa uning haddan tashqari rivojlanishi inson mehnatini kamaytirishi va hatto ayrim xavflarni keltirib chiqarishi mumkinligini ta'kidlashadi. Shu sababli sun'iy intellekt va inson tafakkuri o'rtasidagi munosabatni o'rganish nafaqat ilmiy, balki falsafiy jihatdan ham dolzarb hisoblanadi.

Mazkur maqolada sun'iy intellekt va inson tafakkurining mohiyati, ularning o'xshash va farqli jihatlari hamda jamiyatga ta'siri tahlil qilinadi. Shuningdek, ushbu mavzuga falsafiy yondashuv orqali inson tafakkurining o'rni va ahamiyati haqida ham fikr yuritiladi. Maqolaning maqsadi texnologik taraqqiyot va inson ongining o'zaro bog'liqligini chuqurroq tushunishga yordam berishdan iborat.

METODOLOGIYA

Ushbu maqolani yozish jarayonida sun'iy intellekt va inson tafakkuri mavzusiga oid turli manbalar o'rganildi. Maqola uchun kerakli ma'lumotlarni yig'ishda asosan internet manbalari, ilmiy maqolalar va falsafiy qarashlardan foydalanildi. Mavzuni yaxshiroq tushunish uchun sun'iy intellektning imkoniyatlari hamda inson tafakkurining o'ziga xos jihatlari bir-biri bilan taqqoslab chiqildi. Ayniqsa, insonning mustaqil fikrlashi, hissiyotlari, ong va ijodkorlik qobiliyati bilan sun'iy intellektning ishlash jarayoni o'rtasidagi farqlarga ko'proq e'tibor qaratildi.

Maqolani tayyorlash davomida tahlil va taqqoslash usullaridan foydalanildi. Turli manbalarda berilgan fikrlar o'rganilib, ularning asosiy jihatlari umumlashtirildi. Bundan tashqari, hozirgi davrda sun'iy intellektning inson hayotiga ta'siri ham kuzatildi. Texnologiyalarning kundalik hayotdagi o'rni, insonlarga yaratib berayotgan qulayliklari hamda ayrim salbiy tomonlari haqida ma'lumotlar tahlil qilindi. Maqolani yozishda mavzuni oddiy va tushunarli tarzda bayon qilishga harakat qilindi.

Shaxsiy fikringa ko'ra, sun'iy intellekt kelajakda yanada rivojlanadi va inson hayotida muhim o'rin egallaydi. Lekin har qanday texnologiya inson tafakkuri, hissiyotlari va ongining o'rnini to'liq bosa olmaydi. Menimcha, insonning fikrlashi va ma'naviy qarashlari sun'iy intellektdan ustun turadi.

NATIJARLAR (RESULTS)

Ushbu mavzuni o'rganish jarayonida sun'iy intellekt va inson tafakkuri o'rtasidagi asosiy farqlar va o'xshashliklar haqida bir qator muhim xulosalarga kelindi. O'rganishlar natijasida shuni ko'rish mumkin bo'ldiki, sun'iy intellekt eng avvalo katta hajmdagi ma'lumotlarni tez qayta ishlash va ularni tahlil qilish uchun yaratilgan tizim hisoblanadi. U berilgan ma'lumotlar asosida hisob-kitoblarni tez bajaradi, turli naqsh va qonuniyatlarni aniqlaydi hamda aniq natijalar chiqarishda yuqori samaradorlikka ega.

Shu bilan birga, tahlillar davomida sun'iy intellektning imkoniyatlari ma'lum chegaralarga ega ekani ham ma'lum bo'ldi. U mustaqil ongga ega emas va o'zidan yangi maqsad yoki fikr yaratish qobiliyatiga ega emas. Sun'iy intellekt faqat unga berilgan algoritmlar va o'qitilgan ma'lumotlar asosida ishlaydi. Shu sababli u inson kabi "tushunish" yoki "his qilish" jarayonini amalga oshira olmaydi, balki faqat ma'lumotlarni qayta ishlash bilan cheklanadi.

Inson tafakkuri esa bundan ancha murakkab jarayon ekanligi ko'rinadi. Unda mantiqiy fikrlash bilan birga hissiyot, tajriba, tasavvur va ijodkorlik ham muhim rol o'ynaydi. O'rganishlar natijasida shuni anglash mumkinki, inson qaror qabul qilish jarayonida faqat faktlarga emas, balki shaxsiy hayotiy tajriba va hissiy holatlarga ham tayanadi. Bu esa inson tafakkurini sun'iy intellektdan ajratib turadigan asosiy jihatlardan biridir.

Shuningdek, tahlillar davomida sun'iy intellekt va inson tafakkuri o'rtasida ayrim o'xshashliklar ham mavjudligi ko'rinadi. Har ikkisi ham ma'lumotlarni qayta ishlash va muammolarni hal qilish jarayonida ishtirok etadi. Masalan, sun'iy intellekt algoritmlar orqali ma'lumotlarni tahlil qilsa, inson miyasi ham turli ma'lumotlarni solishtirib xulosa chiqaradi. Biroq insonda bu jarayon yanada moslashuvchan va ijodiy shaklda kechadi.

Yana bir muhim natija shundan iborat bo‘ldiki, sun‘iy intellekt hozirgi kunda ko‘plab sohalarda keng qo‘llanilmoqda. U ta‘limda o‘qitish jarayonini yengillashtiradi, tibbiyotda kasalliklarni aniqlashga yordam beradi, sanoatda esa ishlab chiqarish jarayonlarini avtomatlashtiradi. Shu bilan birga, ayrim kasblarning o‘zgarishi va mehnat bozoriga ta‘siri ham sezilayotganini ko‘rish mumkin.

Umuman olganda, o‘rganishlar natijasida shuni aytish mumkinki, sun‘iy intellekt inson hayotini sezilarli darajada o‘zgartirmoqda, biroq u inson tafakkurini to‘liq almashtira olmaydi. Inson tafakkuri o‘zining ong, hissiyot va ijodkorlikka asoslanganligi bilan ustunlik qiladi. Shu sababli kelajakda eng to‘g‘ri yondashuv sifatida sun‘iy intellekt va inson tafakkurining bir-birini to‘ldirishi muhim ahamiyatga ega ekanligi ko‘rinadi.

Shaxsiy fikrimga ko‘ra, sun‘iy intellekt qanchalik rivojlanmasin, u insonning ichki dunyosi, hissiyotlari va ijodiy fikrlashini to‘liq takrorlay olmaydi. Menimcha, eng to‘g‘ri yo‘l texnologiyadan foydalanish bilan birga inson tafakkurini ham rivojlantirib borishdir.

Ushbu mavzuni tahlil qilish natijalari shuni ko‘rsatadiki, sun‘iy intellekt va inson tafakkuri o‘rtasidagi farqlar faqat texnik jihat bilan cheklanib qolmaydi, balki falsafiy mazmunga ham ega. Olingan natijalarni sharhlaganda, sun‘iy intellektning asosiy kuchi uning tezkorligi, aniqligi va katta hajmdagi ma‘lumotlarni qayta ishlash qobiliyatida ekanligi ko‘rinadi. Shu bilan birga, uning mustaqil ongga ega emasligi va hissiy qaror qabul qila olmasligi uning imkoniyatlarini ma‘lum darajada cheklab qo‘yadi. Bu holat sun‘iy intellektni inson tafakkurining o‘rnini bosuvchi emas, balki uni to‘ldiruvchi vosita sifatida ko‘rish kerakligini ko‘rsatadi.

Inson tafakkuri esa natijalarda ko‘rsatilganidek, faqat mantiqiy jarayon emas, balki hissiyot, tajriba va ma‘naviy qarashlar bilan chambarchas bog‘liq murakkab tizimdir. Shu sababli inson qaror qabul qilish jarayonida faqat faktlarga tayanib qolmaydi, balki vaziyatni turli tomonlama baholaydi. Bu esa inson fikrlashini

yanada moslashuvchan va ijodiy qiladi. Natijalarni tahlil qilish jarayonida aynan shu jihat insonni sun'iy intellektdan ajratib turuvchi asosiy omil ekanligi yana bir bor tasdiqlandi.

Shuningdek, sun'iy intellektning jamiyatdagi o'rni haqida fikr yuritilganda, uning ijobiy va salbiy ta'sirlari mavjudligi ko'rinadi. Bir tomondan, u tibbiyotda kasalliklarni erta aniqlash, ta'limda individual yondashuvni kuchaytirish va ishlab chiqarishda samaradorlikni oshirishga xizmat qilmoqda. Bu esa jamiyat rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Ikkinchi tomondan esa, ayrim kasblarning avtomatlashtirilishi, ish o'rinlarining qisqarishi va texnologiyaga haddan tashqari bog'lanish kabi muammolar ham yuzaga kelishi mumkin. Shu bois sun'iy intellektdan foydalanishda muvozanatni saqlash muhim ahamiyatga ega.

Natijalarni muhokama qilish jarayonida yana bir muhim jihat shundan iborat bo'ldiki, kelajakda sun'iy intellekt va inson tafakkuri o'rtasidagi munosabat raqobat emas, balki hamkorlik asosida rivojlanishi ehtimoli yuqori. Chunki sun'iy intellekt texnik va hisoblash jarayonlarida samarali bo'lsa, inson tafakkuri ijodkorlik, strategik fikrlash va axloqiy qaror qabul qilishda ustunlikka ega. Shu ikki tomon birlashganda yanada samarali natijalarga erishish mumkin.

Falsafiy nuqtai nazardan qaraganda, sun'iy intellektning rivojlanishi inson ongining o'rnini bosish masalasini emas, balki insonning o'z tafakkurini qanday rivojlantirishi kerakligi haqidagi savolni ham dolzarb qilib qo'yadi. Ya'ni texnologiya qanchalik rivojlanmasin, inson o'zining ma'naviy va aqliy ustunligini saqlab qolishi muhimdir. Bu esa jamiyatda insoniy qadriyatlarni rivojlantirish zaruratini yanada kuchaytiradi.

Shaxsiy yondashuv sifatida aytish mumkinki, sun'iy intellektdan to'g'ri foydalanish inson hayotini ancha yengillashtiradi, lekin unga haddan tashqari tayanish insonning mustaqil fikrlash qobiliyatini susaytirishi mumkin. Menimcha,

eng to'g'ri yo'l — texnologiyani inkor etish emas, balki uni ongli ravishda ishlatish va inson tafakkurini doimiy rivojlantirib borishdir.

XULOSA (CONCLUSION)

Ushbu mavzuni o'rganish va tahlil qilish natijasida sun'iy intellekt hamda inson tafakkuri o'rtasidagi asosiy farqlar va o'zaro bog'liqliklar haqida muhim xulosalarga kelindi. Umuman olganda, sun'iy intellekt hozirgi zamon texnologik taraqqiyotining eng muhim yutuqlaridan biri hisoblanadi. U katta hajmdagi ma'lumotlarni tez qayta ishlash, turli jarayonlarni avtomatlashtirish va inson mehnatini yengillashtirish kabi imkoniyatlarga ega ekanligi bilan ajralib turadi. Shu sababli u ko'plab sohalarda, jumladan ta'lim, tibbiyot va sanoatda keng qo'llanilmoqda.

Biroq o'rganishlar natijasida shuni ham ko'rish mumkinki, sun'iy intellekt inson tafakkurining to'liq o'rnini bosa olmaydi. Chunki u mustaqil ongga ega emas va hissiy, axloqiy hamda ijodiy qarorlarni inson darajasida qabul qila olmaydi. Sun'iy intellekt faqat berilgan ma'lumotlar va algoritmlar asosida ishlaydi, shu sababli uning imkoniyatlari ma'lum chegaralarga ega.

Inson tafakkuri esa bundan ancha keng va murakkab jarayon hisoblanadi. Unda faqat mantiqiy fikrlash emas, balki hissiyot, tajriba, tasavvur va ijodkorlik ham muhim o'rin tutadi. Aynan shu jihatlar insonni sun'iy intellektdan ajratib turadi va uning qarorlarini yanada chuqur va ma'noli qiladi.

Shuningdek, tahlillar shuni ko'rsatdiki, kelajakda sun'iy intellekt va inson tafakkuri o'rtasidagi munosabat raqobat emas, balki hamkorlik asosida rivojlanishi mumkin. Agar sun'iy intellekt texnik va analitik vazifalarni bajarishda yordam bersa, inson esa ijodiy va ma'naviy jihatdan yo'naltiruvchi rolni saqlab qoladi. Bu esa jamiyat rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Xulosa qilib aytganda, sun'iy intellekt inson hayotini sezilarli darajada yengillashtiruvchi vosita bo'lsa-da, u inson tafakkurining o'rnini bosa olmaydi. Shuning uchun texnologiyalardan oqilona foydalanish va inson tafakkurini rivojlantirish kelajak uchun eng muhim yo'nalishlardan biri hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR (APA 7)

Russell, S., & Norvig, P. (2021). *Artificial intelligence: A modern approach*(4th ed.). Pearson.

Turing, A. M. (1950). Computing machinery and intelligence. *Mind*, 59(236), 433–460.
<https://doi.org/10.1093/mind/LIX.236.433>

Searle, J. R. (1980). Minds, brains, and programs. *Behavioral and Brain Sciences*, 3(3), 417–424.
<https://doi.org/10.1017/S0140525X00005756>

Bostrom, N. (2014). *Superintelligence: Paths, dangers, strategies*. Oxford University Press.

Tegmark, M. (2017). *Life 3.0: Being human in the age of artificial intelligence*. Penguin Books.

Floridi, L. (2019). *The ethics of artificial intelligence*. Oxford University Press.